

ANTONI CZUBIŃSKIBłąd! Nie zdefiniowano zakładki.

**EWOLUCJA SYSTEMU POLITYCZNEGO
W POLSCE W LATACH 1914-1998**

Tom II: POLSKA LUDOWA (1945-1989)

Część 1: ZBIÓR STUDIÓW

POZNAŃ 2001

Przedmowa

*Udostępniany tom studiów został opracowany przez prof. Antoniego Czubińskiego w 2001 roku. Jest to kontynuacja opublikowanego rok wcześniej tomu obejmującego studia poświęcone okresowi międzywojennemu i II wojnie światowej. Z przebogatego dorobku własnego Autor wybrał artykuły pokazujące ewolucję systemu politycznego w okresie zwanym umownie Polską Ludową. Jako cezurę przyjął rok 1989 r., co pokrywa się z datacją przyjętą już powszechnie w historiografii, w tym także w znanej monografii A. Czubińskiego *Polska i Polacy po II wojnie światowej (1945–1989)*¹. Fragmenty tej książki, pokazujące zmiany systemu władzy w Polsce, zostały przeredagowane przez Autora w 2001 r. z myślą o dydaktyce akademickiej. Z tym większym przekonaniem należy udostępnić ten tekst, ułożony w dziewięć rozdziałów, o różnej objętości i szczegółowości wywodów. Rozdziały 3–5 oraz 8 i 9 są reedycją publikacji wcześniejszych, zamieszczonych niejednokrotnie w trudno dostępnych bądź niskonakładowych opracowaniach zbiorowych i wydawnictwach ciągłych.*

Prezentowana obecnie wersja książki, którą Profesor nazywał skryptem, była gotowa w 2001 r. Wydawca nie zdołał jednak jej opublikować do śmierci Autora w lutym 2003 r. Finalizując tom kumulujący w tekstach zaangażowanie A. Czubińskiego na rzecz upowszechnienia „swojej” prawdy o omawianym okresie, należy poinformować o zaawansowanych pracach nad kolejnym tomem, obejmującym pierwsze dziesięciolecie III Rzeczypospolitej. Chodziło, jak to zostało zasygnalizowane przez Autora w „Uwagach wstępnych”, o „okres rewolucji i przemian lat 1989–1998”. Ze znaną powszechnie sumiennością gromadził materiały konieczne do pokazania tego, okresowo dramatycznego i trudnego czasu. Samych wycinków prasowych zgromadził ok. 4 mb. „Wszystkie wycinki – pisze Ewelina Nowak – są opisane tematycznie przez ich kolekcjonera w kopertach. Stanowią ważne źródło informacji na temat historii, sytuacji politycznej i gospodarczej, a także życia społecznego i kulturalnego Polski po 1989 r.”².

Stanisław Sierpowski

¹ Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1998, ss. 928.

² E. Nowak, *Spuścizna profesora Antoniego Czubińskiego w zbiorach Biblioteki Kórnickiej PAN*, [w]: Antoni Czubiński 1928–2003, *Życie i dzieło*, oprac. zbiorowe pod red. S. Sierpowskiego, Poznań 2004, s. 216.

UWAGI WSTĘPNE

Polskę lat 1944-1989 potocznie nazwano Polską Ludową. Dzieje Polski Ludowej stanowią przedmiot wielu dyskusji i polemik. Oficjalna publicystyka i historiografia okres ten uznała za najbardziej twórczy w dziejach narodu polskiego w ogóle. Pisano o nim w samych superlatywach uznając go za bardzo korzystny dla narodu. Występujące w nim trudności oraz kryzysy i załamania tłumaczono wrogą działalnością przeciwników Polski i socjalizmu³. Przeciwnicy panującego wówczas w Polsce systemu społeczno-politycznego zajmowali stanowisko wręcz odmienne krytycznie odnosząc się do wszystkiego, co ówczesne władze inicjowały i realizowały. Przeciwnicy ci skupiali się głównie na emigracji, gdzie funkcjonowały emigracyjne instytuty i wydawnictwa specjalizujące się w krytyce poczynań Polski Ludowej. Demaskowano genezę systemu, jego uzależnienia od ZSRR oraz zbrodnie i przestępstwa popełniane przez władze i ich reprezentantów⁴. W kraju krytyka ta była ograniczona przez cenzurę i nadzór państwa. Nie mniej jednak także i tu pojawiły się, szczególnie w latach 1980-1989, publikacje negatywnie odnoszące się do panującego systemu. W latach tych powstała literatura tzw. drugiego obiegu czyli nieoficjalna i poza cenzurą, która specjalizowała się w kształtowaniu negatywnego obrazu państwa⁵. Z chwilą upadku systemu ludowego w 1989 r. przystąpiono do kształtowania III Rzeczypospolitej i Polskę Ludową poddano totalnej krytyce uznając ją za okres zniewolenia i uzależnienia od ZSRR, za "czarną dziurę" w historii narodu polskiego. Nowe władze nawiązywały nie do Polski Ludowej lat 1944-1989 lecz do II

³ H. Dominiczak, R. Halaba, T. Walichnowski, Z dziejów politycznych Polski 1944-1984. Pod redakcją T. Walichnowskiego. Warszawa 1984; W. Góra, Polska Rzeczpospolita Ludowa 1944-1974. Warszawa 1974; N. Kołomejczyk, B. Syzdek, Polska w latach 1944-1949. Zarys historii politycznej. Warszawa 1968; K. Grzybowski, Pięćdziesiąt lat 1918-1968. Kraków 1977; W. Ważniewski, Polityczne i społeczne problemy rozwoju Polski Ludowej 1944-1985. Zarys historii. Warszawa 1989.

⁴ Malinowski-Pobóg W., Najnowsza historia polityczna Polski 1864-1945. Tom 1-3. Londyn 1956-1960; T. Żenczykowski, Polska Lubelska 1944. Paris 1987; 40 lat władzy komunistycznej w Polsce. Praca zbiorowa pod redakcją I. Lasoty. Londyn 1986; J. Karpiński, Portrety lat. Polska w odcinkach 1944-1988. Warszawa 1989; tenże, Ustrój komunistyczny w Polsce. Londyn 1985; M. Tarniewski, Płonie komitet (grudzień 1970-czerwiec 1976). Paryż 1982.

Rzeczypospolitej lat 1918-1939. Pisanie w pozytywnym tonie o latach 1944-1989 uznano za tendencyjne i niepatriotyczne⁶. Tymczasem Polska Ludowa trwała 45 lat. W okresie tym społeczeństwo polskie przeżywało wielkie zmiany i trudno okres ten ocenić jednolicie. Całe pokolenia Polaków żyły i pracowały w tym kraju i trudno negować ich wysiłki uznając ten okres za "czarną dziurę" w historii narodu. Nie wszyscy ludzie związani z tym państwem byli zapatrzeni w ZSRR i Stalina. Odnosząc się krytycznie do wielu spraw żyli i pracowali w tym systemie, ponieważ innej Polski nie było. Polska Ludowa prawie przez pół wieku reprezentowała społeczeństwo polskie i uznawana była za państwo polskie na forum międzynarodowym. Podpisane przez nią układy nadal obowiązują. Poczynania obywateli tego państwa w latach 1944-1989 wniosły wiele pozytywnych elementów tak w życiu narodu polskiego, jak otaczającego go świata zewnętrznego. Okresu tego nie da się w całości wykreślić z historii. Ferowane w toku walki negatywne oceny i stereotypy po zakończeniu walki wymagają weryfikacji i nowego ujęcia⁷.

W tomie tym prezentujemy główne etapy rozwojowe i problemy dyskusyjne w historii Polski lat 1944-1989⁸, licząc, że czytelnicy wyciągną z nich wnioski i dokonają własnych przemyśleń.

⁵ A. Albert, Najnowsza historia polityczna Polski 1918-1980. Londyn 1982, 1986, 1989, 1991. Książka była wielokrotnie powielana w kraju i uchodziła za oficjalną wykładnię poglądów opozycji.

⁶ Zob. J. Eisler, Zarys dziejów politycznych Polski 1944-1990. Warszawa 1991; K. Kersten, Polska lat 1944-1948. Narodziny systemu władzy. Paris 1986; A Paczkowski, Pół wieku dziejów Polski 1939-1989. Warszawa 1995; W. Roszkowski (A. Albert), Najnowsza historia polityczna Polski...

⁷ A. Czubiński, Dzieje najnowsze Polski. Tom II: Polska Ludowa (1944-1989); A. Garlicki, Historia 1939-1996/97. Polska i świat. Podręcznik dla liceów ogólnokształcących. Warszawa 1997; J. Topolski, Historia Polski od czasów najdawniejszych do 1990 roku. Warszawa 1992; tenże, Polska dwudziestego wieku 1914-1999. Poznań 1999.

⁸ Zob. Polemiki wokół najnowszej historii Polski. (Materiały źródłowe). Zeszyt 1. Wybór Anna Magierska i Anna Szustek. Warszawa 1994; Marta Fik i inni, Spór o PRL. Wstęp Piotr S. Wandycz. Kraków 1996.